

Відгук

про дисертаційне дослідження **Янь Пена**
«Формування міжкультурної компетентності майбутніх
викладачів вокалу за жанрово-стильовим підходом»
подане на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Наприкінці ХХ – першій чверті ХХІ століття в Україні відбуваються суттєві зміни, які охопили усі сфери суспільного життя. Вагомим надбанням українського народу в царині духовності є музична культура. До її важливих складових належить вокальне мистецтво та педагогіка. Його тривала історична еволюція увінчалася у ХХ столітті виникненням сучасної національної вокальної школи як унікального мистецького та освітнього феномену. Її культуротворча місія полягає у формуванні та утвердженні національної ідентичності, високих художньо-естетичних та духовно-моральних цінностей. Це актуалізує важливість ґрунтовного вивчення широкого кола питань вокальної педагогіки. В науковій парадигмі сучасної мистецької освіти простежується тенденція до зростання міжкультурної компетентності викладачів вокалу як необхідної складової його професіограми.

Актуальність означеної здобувачем проблеми, її недостатня науково-теоретична розробленість зумовили вибір теми дисертаційного дослідження Янь Пена «Формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу за жанрово-стильовим підходом». Вважаємо, що тема дисертації володіє актуальністю, сформульована коректно та відповідає змісту спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Дисертаційне дослідження Янь Пена «Формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу за жанрово-стильовим підходом» виконано входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний

університет імені К.Д. Ушинського» та становить частину наукової теми «Теорія і методика підготовки майбутніх фахівців мистецького та мистецько-педагогічного профілю в контексті соціокультурної парадигми» (реєстраційний номер 0120U002017).

Формулювання мети дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці ефективності методики формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу за жанрово-стильовим підходом.

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків

Науковий апарат дослідження Янь Пена (методологічна основа, теоретичні основи, методи, наукова новизна отриманих результатів, їх практична значущість) дозволяють засвідчувати концептуальну обґрунтованість структури дисертації, наповненість усіх розділів дослідження доцільною інформацією з теми дослідження.

У *вступі* обґрунтовано актуальність дослідження, розкрито зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження; висвітлено методологічну та теоретичну основу; розкрито методи і наукову новизну; представлено апробацію і впровадження результатів дослідження; практичне значення отриманих результатів, публікації та особистий внесок здобувача, структуру і обсяг дисертації.

Визначаючи у *першому розділі* теоретичні основи дослідження міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу за жанрово-стильовим підходом автор зупиняє увагу на висвітленні концепту міжкультурності у фокусі суспільних і гуманітарних досліджень, характеризує феномен стилю в міждисциплінарному дискурсі, обґрунтовує зміст і структуру міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу в контексті жанрово-стильової парадигми.

Результати поняттєво-термінологічного дискурсу у порівняльному аспекті дозволили автору стверджувати, що «...мультикультурність має

тенденцію до паралельного існування культур і характеризується посивною толерантністю, інтеркультурність жадає конструктивного діалогу між різними культурами, а транскulturність передбачає нове, постмодернове розуміння культури, що прагне глобалізації» (с. 32).

Автор дисертації вдається до конкретизації концепту міжкультурності в межах педагогічної науки та формулює низку цілей та завдань, серед яких: впровадження ідей гетерології; підготовка здобувачів освіти до багатоспрямованого трансферу культурних змістів, принципів та цінностей, до пізнання і участі в культурі власній і житті інших культур; формування навичок ведення діалогу та культурного обміну тощо.

Вирізняється своєю глибиною зроблене автором детальне порівняння концепту міжкультурності як методологічного підґрунтя наукового дослідження з іншими однопорядковими концептами, передусім транскulturним. Відзначається, що він є по суті суголосним ідеям синергетичного підходу, оскільки тлумачить сучасну культуру як перехідну, відкриту та нестабільну. Наголошується на тому, що «...в майбутнього викладача вокалу, який озброює міжкультурною компетентністю, транскulturні ідеї обов'язкового перетину своєї культури («виходу за межі») перестають бути самоціллю, а першочерговим стає діалог культур, утілений в шедеврах музичного мистецтва» (с. 34).

Феномен стилю розкривається в міждисциплінарній площині. Відзначається, що еволюція художніх стилів віддзеркалює постійне прагнення до ідеалу, пошуки нових форм, змістовних констант тощо. Плідним для пояснення сутності феномену стилю, є на погляд автора, евристичний потенціал категорій загального, особливого та одиничного. Доведено методологічну значущість категорій стилю одночасно із жанровою специфікацією, що й обумовлює доцільність застосування жанрово-стильового підходу у розв'язанні проблем міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу.

Грунтовний аналіз низки наукових праць дозволив автору увиразнити три аспекти функціонування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу, які узгоджуються між собою, а саме: етнічний/національний (виконує функцію самоідентифікації майбутнього викладача вокалу як представника певного етносу(нації)); інокультурний (дозволяє майбутнім викладачам вокалу вести змістовний діалог з багатокультурним оточенням); загальнолюдський (залучає майбутніх викладачів вокалу до сучасних цивілізаційних тенденцій).

В структурі міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу як динамічної сукупності взаємопов'язаних особистіно-професійних якостей, автор дисертації виокремлює світоглядно-мотиваційний, пізнавально-операційний та творчо-результативний компоненти.

Міжкультурна компетентність майбутніх викладачів вокалу отримує в дисертації наукову інтерпретацію як здатність до плідного діалогу і реалізації багатокультурного потенціалу вокального мистецтва у виконавській і педагогічній діяльності та спроможність створювати креативне багатонаціональне середовище задля результативної міжкультурної комунікації (с.71).

Зміст *другого розділу* пов'язаний із моделюванням методики формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу за жанрово-стильовим підходом.

Перший підрозділ містить розробку наукових підходів та методичних принципів формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу. Аналіз широкого кола джерел дозволив автору дисертації обґрунтувати вагомість жанрово-стильового підходу як засадничого для формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу. Цей підхід передбачає дотримання таких принципів: світоглядно-мотиваційної спрямованості, «занурення в культуру», баланс світового і національного.

Домінувальними для розбудови методики стали також компетентнісний та культурологічний підходи. Компетентнісний підхід охоплює такі принципи: інтелектуалізації освітнього середовища, міжпредметної координації, міжкультурного жанрово-стильового моделювання. Наукове дослідження містить всебічне обґрунтування принципів культуровідповідності, спорідненості художніх культур, жанрово-стильової систематизації міжкультурного вокального репертуару.

У другому підрозділі обґрунтовано педагогічні умови та методи формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу за жанрово-стильовими підходами. Умовами, що відповідають меті дослідженням обрано: системне впровадження жанрово-стильового підходу до фахової підготовки майбутніх викладачів вокалу, застосування міжпредметних зав'язків задля формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу на жанрово-стильовій основі, жанрово-стильова різноманітність вокального репертуару.

Конкретизація кожної з умов висвітлює концептуальний задум дослідження. Зокрема, перша умова забезпечує удосконалення курикулуму вокального навчання. Друга педагогічна умова передбачає зростання досвіду координації музично-історичного і вокально-виконавського циклів освітніх компонентів. Третя педагогічна умова спрямовувалася на забезпечення жанрово-стильового розмаїття вокального репертуару як підґрунтя формування жанрово-стильової міжкультурної компетентності.

Автором презентовано модель методики формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу за жанрово-стильовим підходом, яка складається з цільового, теоретико-методологічного, процесуально-операціонального, оцінно-результативного блоків, що узагальнило концептуальний задум дослідження та відобразило алгоритм зростання рівнів феномену.

У *третьому розділі* «Експериментальна перевірка ефективності методики формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів

вокалу за жанрово-стильовим підходом» автором розв'язано п'ять завдань дослідження. Було здійснено дослідження рівнів сформованості міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу за жанрово-стильовим підходом і відповідно розроблено діагностичний інструментарій констатувального експерименту. Разом з тим висвітлювалися результати перевірки сформованості міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу на цьому етапі експериментального дослідження.

У підрозділі 3.1 зазначено, що упродовж першого семестру 2022-2023 н.р. було здійснено *констатувальний* експеримент на базі факультету музичної та хореографічної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (с. 128). 104 здобувачі першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти виконували розроблені автором діагностичні завдання.

Підготовче дослідження, яке передувало основному етапу констатувального дослідження, дозволило з'ясувати питання спрямованості циклу фахової підготовки майбутніх викладачів вокалу до формування міжкультурної компетентності на засадах жанрово-стильового підходу, проаналізувати роздуми викладачів та здобувачів про відповідну їх трансформацію на заняттях з освітніх компонент навчального плану бакалаврів і магістрів, а також виявити існуючі суперечності підготовки майбутніх викладачів вокалу до формування міжкультурної компетентності. Під час підготовчого дослідження проводились бесіди міжкультурного та жанрово-стильового спрямування, анкетування студентів щодо міжкультурної грамотності у жанрово-стильовому напрямі, опитування експертів-педагогів циклу фахової підготовки, здійснювались педагогічні спостереження щодо адаптації здобувачів до процесу формування міжкультурної компетентності.

На констатувальному етапі експериментального дослідження розроблено критерії, показники та рівні оцінювання стану сформованості

міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу. У структурі феномену міжкультурної компетентності було виділено інтенційно-ціннісний, когнітивно-технологічний та креативно-продуктивний критерії. Кожний з критеріїв конкретизований двома показниками. Встановлено та диференційовано рівні сформованості міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу: адаптаційний, середній і вищий.

Перебіг констатувального етапу експериментальної роботи забезпечувався комплексом методів. Так, опитування з вмотивованості щодо міжкультурного сприйняття музичної картини світу; творчо-діагностичне завдання з виявлення вмотивованості щодо міжкультурного сприйняття музичної картини світу дозволили діагностувати показник міри вмотивованості щодо міжкультурного сприйняття музичної картини світу інтенційно-ціннісного критерію. Показник ступеню сформованості ціннісних орієнтацій у пізнанні музичних культур Європи, України, Китаю цього ж критерію вимірювався на засадах тестування зі сформованості ціннісних орієнтацій у пізнанні музичних культур Європи, України, Китаю та творчо-діагностичного аудіоанкетування щодо виявлення подібного жанрово-стильового змісту в артефактах музичних культур цих країн.

Діагностична карта для самооцінювання міри міжкультурної жанрово-стильової обізнаності в народній та камерно-вокальній музиці Європи, України та Китаю і творчо-діагностичні завдання з виявлення міри міжкультурної жанрово-стильової обізнаності в народній та камерно-вокальній музиці цих країн застосовувались для вимірювання показника міри міжкультурної жанрово-стильової обізнаності в народній та камерно-вокальній музиці Європи, України та Китаю когнітивно-технологічного критерію. Натомість показник ступеню здатності адекватно відтворювати народні пісні та камерно-вокальні твори Європи, України та Китаю на основі жанрово-стильової подібності виявів зазначених музичних культур цього ж критерію діагностувався засобами тестування-опитування щодо розуміння майбутніми викладачами вокалу адекватності виконання міжкультурного

репертуару на засадах жанрово-стильової подібності виявів артефактів народної та камерно-вокальної музики Європи, України та Китаю, а також творчо-діагностичного завдання для визначення адекватності виконання міжкультурного репертуару на засадах жанрово-стильової подібності виявів артефактів народної та камерно-вокальної музики цих країн.

Для вимірювання показника міри здатності створювати міжкультурне творче середовище на жанрово-стильовій основі та спілкуватись в ньому на засадах власних жанрово-стильових знань, умінь та навичок з народно-пісенної та камерно-вокальної традиції Європи, України та Китаю креативно-продуктивного критерію застосовано опитування-судження щодо міри здатності спілкуватись у міжкультурному середовищі на засадах власних міжкультурних жанрово-стильових знань, умінь та навичок і творчо-діагностичні завдання для визначення міри здатності спілкуватись у міжкультурному середовищі на засадах власних міжкультурних жанрово-стильових знань, умінь та навичок. А тест-опитування щодо міри здатності поширювати споріднені жанрово-стильові моделі міжкультурного характеру в навчальному та позанавчальному процесі і творчо-діагностичні завдання щодо виявлення міри здатності поширювати споріднені жанрово-стильові моделі міжкультурного характеру в навчальному та позанавчальному процесі були застосовані для діагностики показника міри здатності поширювати споріднені жанрово-стильові моделі міжкультурного характеру в навчальному та позанавчальному процесі цього ж критерію.

Автором подано відсоткові результати якісного вимірювання кожного з критеріїв та їх відображення у діаграмі.

Формувальний експеримент відбувався за накопичувально-орієнтаційним, інтегративно-аналітичним, творчо-регулятивним етапами, на кожному з яких реалізовувалась відповідна педагогічна умова. У розгортанні авторської методики формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу за жанрово-стильовим підходом викликають інтерес як палітра інноваційних методів (жанрового міжкультурного полілогу,

стильової міжкультурної ідентифікації, бесіди автентичного міжкультурного понятійного спрямування, міжкультурного виконавського моделювання, міжкультурних майстер-класів, стильової міжкультурної виконавсько-педагогічної презентації вокальних творів, ідентифікації музичного жанру в системі декількох національних культур, аудіотестування з атрибуції жанру в різних національних культурах, кроскультурного аналізу музичних жанрів, системних герменевтичних коментарів-пояснень та ін.), так і комплекс відповідних творчих завдань. Науковець інсталує до методичної площини дослідження й інформаційні інструменти навчання майбутніх викладачів вокалу.

Отримані результати формувального експерименту перевірялись за допомогою критерію φ *Фішера (кутове перетворення Фішера), що підтвердило ефективність розробленої авторської методики формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу за жанрово-стильовим підходом.

Викликає підтримку наукова новизна дисертації Янь Пена, яка полягає в тому, що вперше: здійснено цілісне дослідження проблеми формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу за жанрово-стильовим підходом; розкрито сутність поняття міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу, потрактовану в річищі жанрово-стильової парадигми як здатність до ефективного діалогу і реалізації багатокультурного потенціалу вокального мистецтва у виконавській і педагогічній діяльності та спроможність створювати креативне багатонаціональне середовище задля результативної міжкультурної комунікації; обґрунтовано структуру міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу, що складається з трьох компонентів (світоглядно-мотиваційного, пізнавально-операційного, творчорезультативного); запропоновано модель методики формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу та розроблено стратегію її реалізації на засадах жанрово-стильового (генералізованого),

компетентнісного і культурологічного (домінувальних) методологічних підходів і відповідних методичних принципів, в основу якої покладено низку педагогічних умов (системне впровадження жанрово-стильового підходу до фахової підготовки майбутніх викладачів вокалу, застосування міжпредметних зв'язків задля формування їхньої міжкультурної компетентності на жанрово-стильовій основі, забезпечення жанрово-стильової різноманітності вокального репертуару); розроблено критерії (інтенційно-ціннісний, когнітивно-технологічний, креативно-продуктивний) із відповідними до змісту компонентів показниками сформованості міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу.

Обґрунтованість висхідних методологічних положень, цілісність та системність вивчення феномену формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу за жанрово-стильовим підходом, концептуальна обґрунтованість, застосування комплексу методів, відповідних предмету і завданням дослідження, об'єктивність результатів статистичних підрахунків, результативність впровадження матеріалів дослідження в освітній процес на факультеті музичної та хореографічної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», обробка емпіричних даних статистичними методами зумовили вірогідність результатів дослідження Янь Пена.

Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях

Результати дослідження відображено у 8 публікаціях автора, з них – 1 стаття у наукометричному журналі, 2 статті у наукових фахових виданнях України, 5 праць апробаційного характеру. Публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертації.

Спрямованість науково-практичних конференцій, зміст статей здобувача, в яких відображено основні положення і результати проведених досліджень, повною мірою розкривають проблему формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу за жанрово-

стильовим підходом. Дисертація пройшла належну апробацію та є самостійною науковою працею, що має завершений характер.

Позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, вважаємо за необхідне висловити в дискусійному аспекті наступні положення та побажання до представленої дисертаційної роботи:

1. Викликає запитання розуміння Вами необхідності розгляду феномену стилю в окремому підрозділі (1.2), оскільки в темі дисертації заявлений жанрово-стильовий підхід.
2. На с. 84 дослідник вказує на важливість в реалізації компетентнісного підходу принципу інтелектуалізації освітнього середовища. Хотілося б почути пояснення автора, як саме в роботі представлено дотримання даного принципу.
3. Серед інноваційних методів Вами запропоновано метод жанрової міжкультурної виконавсько-педагогічної презентації вокальних творів. Натомість недостатньо висвітленою є логіка його застосування, що вимагає додаткової конкретизації.
4. На с. 88 дослідник вказує, що жанрово-стильова систематизація міжкультурного вокального репертуару передбачала упорядкування масиву народних пісень та академічних камерно-вокальних творів на основі спорідненості їх жанрових та стильових особливостей як естетичних форм міжкультурної взаємодії. Разом з тим, є незрозумілим обране обмеження дослідницького поля.
5. Дослідник здійснює моніторинг аналітичної діяльності здобувачів щодо жанрово-стильової спорідненості жанру романсу в системах Європи, України і Китаю та доводить його міжкультурний потенціал як засадничий для формування міжкультурного вокального репертуару. Разом з тим, є незрозумілим, чому поза межами наукового інтересу залишились арії з опер, вокалізи, дуети, французька Chanson тощо.

Натомість висловлені зауваження та запитання мають рекомендаційний характер і не ставлять під сумнів результати виконаної Янь Пенем роботи.

Загальний висновок

Спираючись на вищезазначене, з урахуванням наукової новизни викладених у роботі положень, теоретичної та практичної значущості досягнутих у ній результатів, можна стверджувати, що дисертація **«Формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу за жанрово-стильовим підходом»** має завершений, цілісний, авторський характер і відповідає «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор, Янь Пен заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри музичного мистецтва і
методики навчання
Університету Григорія Сковороди
в Переяславі

30.04.2025

підпис
Засвідчую:
Нач. ВК **Анатолій МАРТИНЮК**
TRAT D. Kostyushenko